

SPIS TREŚCI

Przedmowa	19
Podziękowania	20
Wstęp	21

CZĘŚĆ I. ANALIZA PRZYPADKÓW AGRESJI

Rozdział 1. Spojrzenie na agresję z różnych perspektyw	25
<i>Perspektywy</i>	<i>25</i>
<i>Podsumowanie</i>	<i>27</i>
<i>Polecana lektura</i>	<i>27</i>
Rozdział 2. Agresja w statystykach	28
<i>Statystyki</i>	<i>28</i>
Czynniki ryzyka w agresji pies – człowiek	30
Czynniki ryzyka agresji w relacji pies – pies	33
<i>Podsumowanie</i>	<i>34</i>
<i>Polecana lektura</i>	<i>34</i>
Rozdział 3. Umiejętność analizy i prowadzenia przypadków	35
<i>Rola i perspektywy konsultantów oraz klientów</i>	<i>35</i>
<i>Profil psychologiczny właścicieli psów agresywnych</i>	<i>37</i>
<i>Wsparcie dla właścicieli i pomoc w osiągnięciu sukcesu</i>	<i>38</i>
<i>Podstawowe umiejętności komunikacyjne</i>	<i>40</i>
Sygnały niewerbalne	41
Małe zachęty (podpowiedzi)	41
Pytania otwarte i zamknięte	41
Śledzenie wypowiedzi	41
Parafrazowanie	42
Odzwierciedlenie	42
Podsumowywanie	42
<i>Prowadzenie przypadku</i>	<i>43</i>
Sesje	43

Konsultacje korespondencyjne a stacjonarne	44
Wyposażenie	45
Etyka zawodowa w terapii behawioralnej zwierząt domowych	46
Zasady etycznego postępowania	46
Wspieranie słabszych stron w konflikcie interesów	47
Kompetencja	47
Poufność	49
Zgoda na piśmie	50
Ocena	50
Rozwiązywanie dylematów etycznych	51
Odpowiedzialność prawna	53
Odpowiedzialność prawna właściciela	53
Odpowiedzialność prawna konsultanta	55
Podsumowanie	58
Polecana literatura	58

CZĘŚĆ II. CO TO JEST ZACHOWANIE AGRESYWNE

Rozdział 4. Zrozumieć zachowanie agresywne u psów	63
Wyjaśnić, przewidzieć i zmieniać zachowania	63
Podejście biologiczne	63
Podejście kognitywne	63
Stosowana analiza behawioralna	64
Podejście przyjęte w książce	65
Co to jest agresja u psów	65
Dlaczego psy zachowują się agresywnie	68
Zachowanie w ostatecznym kontekście ewolucyjnym	69
Przybliżony kontekst zachowania	70
Normalne a nienormalne	71
Ogólna klasyfikacja behawioralna zachowań agresywnych	71
Zachowanie agresywne reaktywne	71
Zachowanie agresywne instrumentalne	72
Klasyfikacja agresji według czynników anatomicznych i fizjologicznych	74
Agresja nieafektywna	74
Agresja afektywna	75
Reakcje emocjonalne	76
Zachowanie komunikacyjne psów	78
Sygnały afiliacyjne	82
Sygnały zabawowe	83
Sygnały afiliacyjne przy mniejszym pobudzeniu	84
Sygnały dwuznaczne afiliacyjno-uspokajające	85
Sygnały agonistyczne	85

Sygnaly uspokajające	86
Bierne sygnaly uspokajające	86
Aktywne sygnaly uspokajające	87
Dwuznaczne sygnaly uspokajająco-agresywne	88
Sygnaly agresywne	89
Sygnaly dwuznaczne agresywno-afiliacyjne	90
Sygnaly konfliktu motywacyjnego	90
Sygnaly niejednoznaczne	91
Sygnaly odcinające	91
Zachowania przerzutowe	92
Jak poradzić sobie z sygnałami agresywnymi	92
Rytuały powitalne	94
Zespoły sygnałów	95
Co z wzorem zachowań drapieżniczych i oznakami stresu	95
Zakłócenia we wzajemnej komunikacji	96
Progowy model agresji	96
Warczenie, kłapanie zębami, gryzienie	97
<i>Agresja uogólnia się... szybko i łatwo!</i>	98
<i>Natura kontra nauka</i>	99
<i>Podsumowanie</i>	100
<i>Polecana lektura</i>	100
Rozdział 5. Biologiczne podstawy zachowań agresywnych	101
<i>Układ nerwowy u ssaków</i>	101
Mózgowie	101
Układ limbiczny	101
Kora mózgowa	103
Układ limbiczny a kora mózgowa	103
Neuroprzekaźniki	104
Dopamina	105
Serotonina	105
Glutaminian i GABA	106
<i>Układ dokrewny</i>	106
Gruczoły i hormony układu dokrewnego	106
Testosteron	107
Adrenalina i noradrenalina	107
Kortyzol	108
<i>Biologia stresu</i>	108
Definicja stresu	108
Dystres	109
Ogólny zespół adaptacyjny	109
Silny stres (reakcja atak-lub-ucieczka)	110

Reakcje na chroniczny stres (fazy: adaptacyjna i wycieńczenia).....	110
Oznaki stresu i dystresu.....	111
<i>Podsumowanie</i>	115
<i>Polecana lektura</i>	115

CZĘŚĆ III. ZAPOBIEGANIE ZACHOWANIOM AGRESYWNYM

Rozdział 6. Predyspozycje genetyczne i wybór właściwego psa.....	119
<i>Nowa filozofia hodowli psów</i>	119
<i>Adoptowanie psa</i>	121
Wybór rasy.....	123
Teriery (np. parson russell terrier czy jack russell terrier).....	123
Retriewery (np. labrador retriever, golden retriever, chesapeake bay retriever).....	124
Spaniele (np. amerykański cocker-spaniel, angielski cocker-spaniel, angielski springer spaniel).....	124
Wyżły (np. wyżeł weimarski, wyżeł niemiecki krótkowłose, spaniel bretoński).....	124
Setery (np. seter irlandzki, seter angielski, gordon seter).....	124
Psy do pilnowania stad (np. komondor, pirenejski pies górski, owczarek węgierski kuvasz).....	125
Psy gończe (np. beagle, basset hound, bloodhound).....	125
Charty (np. greyhound, chart afgański, wilczarz irlandzki, whippet, borzoi).....	125
Psy stróżujące (np. doberman, rottweiler, bokser, dog niemiecki, sznaucer olbrzym).....	126
Molosy i psy ratownicze (np. nowofundland, bernardyn, berneński pies pasterski).....	126
Psy pierwotne (np. siberian husky, alaskan malamute, samoyed).....	126
Psy ozdobne (np. mops, papillon, maltańczyk, yorkshire terrier).....	127
Psy pasterskie (np. collie, owczarek niemiecki, owczarek szetlandzki, border collie, owczarek australijski).....	127
Psy towarzyszące i rasy rzadkie.....	127
Popularne mieszanki ras.....	128
Testy psychiczne.....	129
Skąd wziąć psa.....	133
Schroniska.....	133
Źródło.....	133
Rady dla klientów.....	134
Wybór schroniska.....	134

Odwiedziny schroniska.....	135
Adoptowanie psa i nawiązywanie nowej relacji	139
Towarzystwa pomocy psom rasowym	142
Profesjonalni hodowcy	142
Fermy szczeniąt i sklepy zoologiczne.....	147
<i>Podsumowanie</i>	148
<i>Polecana lektura</i>	148
Rozdział 7. Wpływ środowiska i zapobieganie zachowaniom agresywnym	149
<i>Etapy rozwoju psa domowego</i>	149
Faza prenatalna (przed urodzeniem).....	150
Okres neonatalny (od urodzenia do 2. tygodnia).....	150
Faza przejściowa (2.-3. tydzień).....	151
Faza socjalizacji (od 2,5.-3 tygodni do 9. - 13. tygodnia, szczyt pomiędzy 6. a 8. tygodniem).....	151
Faza młodzieńcza (od 12. tygodnia do 6. miesiąca)	151
Dojrzałość (od 6. miesiąca do różnego wieku w zależności od rasy).....	152
Starość (początek w różnym wieku w zależności od rasy)	152
<i>Wnioski wyciągnięte z pracy Scotta i Fullera</i>	152
<i>Socjalizacja</i>	153
Podstawowy program socjalizacyjny.....	153
Program socjalizacji.....	155
7.-12. tydzień życia.....	155
12.-16. tydzień życia.....	158
16. tydzień do 1. roku życia	158
Od 1. roku życia (dorosłość i starość).....	159
<i>Zapobieganie zachowaniom agresywnym w praktyce</i>	159
Podstawowe metody zapobiegawcze	159
Wczesne rozpoznanie i interwencja	160
Nauka delikatnego gryzienia	161
Dziecko i pies.....	164
Nigdy nie wiązać psa	166
Unikać stymulacji awersyjnej	166
Przedszkole dla szczeniąt	167
Szkolenie	168
NILIF, przewodnictwo czy dominacja, czyli coś dla nowicjuszy.....	170
Dzielenie się własnością	171
Zabiegi wykonywane przy psie.....	171
Ćwiczenia z miską	171
<i>Podsumowanie</i>	172
<i>Polecana lektura</i>	173

CZĘŚĆ IV. OCENA PRZYPADKÓW AGRESJI

Rozdział 8. Wstęp do oceny zachowania agresywnego.....	177
Podejście arbitralne	177
Podejście modelowe.....	178
Podejście wielostronne	178
Ocena funkcjonalna	180
<i>Podsumowanie</i>	180
<i>Polecana lektura</i>	181
Rozdział 9. Ocena funkcjonalna.....	182
<i>Co to jest ocena funkcjonalna</i>	182
<i>Ocena funkcjonalna</i>	183
Strategia informacyjna	183
Wywiad oceny funkcjonalnej	183
Strategia bezpośrednich obserwacji.....	189
Formularz obserwacyjny oceny funkcjonalnej	190
Informacje ogólne	192
Kolumna czasowa.....	192
Kolumna dotycząca zachowania	193
Kolumna czynników prognozujących	193
Kolumna domniemanej funkcji	193
Faktyczne konsekwencje.....	193
Rząd: komentarz	194
Rząd: suma	194
Rząd: wydarzenia	194
Rząd: data.....	194
Zapisywanie danych	194
Interpretacja formularza FAO.....	195
Analiza funkcjonalna	196
Podstawowa zasada	197
Metody jednotematyczne	197
Schemat odwrócony	197
Schemat naprzemienny.....	199
Analiza funkcjonalna czynników poprzedzających.....	201
Analiza funkcjonalna konsekwencji.....	201
Wskazówki dotyczące wykonywania analizy funkcjonalnej	203
<i>Czynniki środowiskowe, które mogą wpływać na zachowanie</i>	204
<i>Podsumowanie</i>	204
<i>Polecana lektura</i>	205
Rozdział 10. Przewidywanie prawdopodobieństwa sukcesu	206

<i>Oszacowanie prawdopodobieństwa sukcesu</i>	206
Cele	206
Czas trwania zachowania i schemat wzmocnień	206
Siła ugryzień	207
Poziomy pogryzień ludzi	208
Poziomy pogryzień psów	208
Przewidywalność	209
Kontrola	209
Wyszkolenie	209
Posłuszeństwo	209
Motywacja społeczna	210
Dzieci, osoby starsze, niepełnosprawni ruchowo lub umysłowo	210
Wielkość psa	210
Rasa	210
Zasoby właściciela (czas i pieniądze)	211
Zaangażowanie właściciela	211
Realizowanie programu przez właściciela	211
Agresja między psami mieszkającymi w jednym domu	211
Umiejętności behawiorysty	211
<i>Podsumowanie</i>	212
<i>Polecana lektura</i>	212

CZĘŚĆ V. ZASADY RZĄDZĄCE ZACHOWANIEM I PROGRAMOWANIE ZMIAN ZACHOWANIA

Rozdział 11. Zasady behawioralne	215
<i>Podstawowe pojęcia</i>	215
Zachowanie	215
Środowisko	216
Uczenie się	216
<i>Warunkowanie klasyczne</i>	216
Warunkowe reakcje emocjonalne	218
Habitualizacja (przywykanie)	218
Wygaszanie instrumentalne	219
Generalizacja i rozróżnienie	219
Warunkowanie klasyczne w praktyce	221
Przesłonięcie	222
Blokowanie	222
Sensoryczne warunkowanie wstępne	223
Zmienne, które wpływają na warunkowanie klasyczne	223

Siła BB i BW	223
Czasowy związek między BW a BB.....	223
Uzależnienie BW od BB.....	223
Liczba skojarzeń	223
Wcześniejsze działanie BW	223
<i>Warunkowanie instrumentalne</i>	224
Zależność trójskładnikowa	224
Zwiększanie częstotliwości występowania pożądanego zachowania	226
Wzmocnienie pozytywne (S^{R+}).....	227
Schematy nagradzania	227
Wzmacnianie ciągłe.....	228
Wzmacnianie częściowe	229
Rozkład stosunkowy stały	230
Rozkład stosunkowy zmienny	231
Staly odstęp czasowy.....	231
Zmienny odstęp czasowy	232
Staly rozkład zależny od czasu trwania zachowania.....	233
Zmienny rozkład zależny od czasu trwania zachowania.....	233
Ograniczenie dostępu.....	233
Okres przejściowy	233
Bezwarunkowe i warunkowe wzmocnienie pozytywne.....	233
Zasada Premacka	234
Kształtowanie zachowania.....	235
Wzmocnienie negatywne (S^{R-})	235
Zmniejszanie częstotliwości zachowania	235
Karanie pozytywne (S^{P+}).....	236
Karanie negatywne (S^{P-})	236
<i>Zmienne, które wpływają na warunkowanie instrumentalne</i>	237
Natychmiastowość.....	237
Zależność	237
Operacje motywacyjne.....	237
Różnice indywidualne.....	238
Skala	238
<i>Wygaszanie instrumentalne</i>	238
Wybuch wygaszeniowy.....	238
Samoistne odnowienie	239
Pojawienie się reakcji.....	239
Wybuchy wygaszeniowe, samoistne odnowienie i pojawienie się reakcji.....	239
Reakcje emocjonalne i wygaszanie	240
Odporność na wygaszanie	240

<i>Relacje między warunkowaniem klasycznym a instrumentalnym</i>	240
<i>Stymulacja awersyjna i wynikające z niej niepożądane skutki uboczne</i>	242
Kryteria użycia stymulacji awersyjnej w celu wzmocnienia lub wygaszenia zachowania oraz minimalizowanie niepożądanych skutków ubocznych	243
Natychmiastowość	243
Zależność	243
Siła	243
Niepożądane skutki uboczne stymulacji awersyjnej	244
Interakcje klasyczno-instrumentalne oraz wytrwałość	244
Wyuczona bezradność	244
Agresja	245
Zakłócenie relacji społecznych i efekt tłumienia zachowań	245
Przeciwwkontrola	246
Tymczasowe stłumienie kontra eliminacja	246
Czy karanie „działa”?	248
Wnioski dotyczące stosowania stymulacji awersyjnej	251
Dlaczego ludzie „ostro” karzą psy i jak można temu zaradzić	252
<i>Podsumowanie</i>	258
<i>Polecana literatura</i>	259
Rozdział 12. Procedury zmiany zachowania	260
<i>Procedury kontroli czynników poprzedzających</i>	260
Manipulowanie układem zdarzeń	261
Manipulowanie operacjami motywacyjnymi	261
Manipulowanie bodźcami różnicującymi	262
Manipulowanie łatwością uzyskania reakcji	263
<i>Zasady i techniki oparte na warunkowaniu klasycznym</i>	264
Przeciwwwarunkowanie	265
Systematyczne odwracanie	267
<i>Zasady i techniki oparte na warunkowaniu instrumentalnym</i>	272
Wzmocnienie różnicujące	272
Wzmocnienie wykluczających się zachowań	273
Wzmocnienie zachowań alternatywnych	274
Wzmocnienie innych zachowań	274
Wzmocnienie zachowań o niskiej powtarzalności	274
Wzmocnienie służące kształtowaniu zachowania docelowego	275
Wzmocnienie zachowania z uwzględnieniem przeprowadzania prób wygaszenia	278
Wzmocnienie pozytywne i kara negatywna (przerwy w dostarczaniu wzmocnienia pozytywnego)	279

Wzmocnienie pozytywne i wzmocnienie negatywne	281
Wzmocnienie pozytywne i kara pozytywna	283
<i>Programy łączone klasyczne i instrumentalne</i>	283
<i>Utrzymywanie i generalizacja zachowania</i>	284
<i>Podsumowanie</i>	285
<i>Polecana lektura</i>	286
Rozdział 13. Programowanie zmiany zachowania	287
<i>Eksperymentalna zmiana zachowania</i>	287
<i>Zasada najmniej awersyjnej interwencji</i>	288
<i>Decydowanie o użyciu stymulacji awersyjnej</i> <i>w programie zmiany zachowania</i>	289
<i>Programowanie zmiany zachowania</i>	293
Warianty	294
Kontrola czynników poprzedzających	294
Znalezienie nowego domu	294
Eutanazja	295
Zmiana zachowania	295
Opinia innego konsultanta	295
Realna ocena sytuacji	296
<i>Charakterystyka programu zmiany zachowania</i>	296
Program zmiany zachowania opisuje NASZE zachowanie	296
Programy zmiany zachowania oparte na ocenie funkcjonalnej	296
Programy zmiany zachowania zgodne z zasadami behawioralnymi	296
Elastyczne i realistyczne programy zmiany zachowania	297
<i>Strategie skutecznej zmiany zachowania – 3 razy „nie”!</i>	297
Spraw, aby zachowanie było nie stosowne	297
Spraw, aby zachowanie było niewydatne	298
Spraw, aby zachowanie było nieskuteczne	298
<i>Strategie konstrukcyjne kontra eliminacyjne</i>	298
<i>Konstruowanie programu zmiany zachowania</i>	299
Zestawienie zależności	300
Cele	300
Czynniki poprzedzające	300
Układ zdarzeń	301
Operacje motywujące	301
Bodźce różnicujące	302
Stosowanie procedur kontroli bodźców poprzedzających	302
Konsekwencje	303
Generalizacja	303

Monitoring i dalsze konsultacje	304
Podsumowanie.....	304
Polecana lektura	305

CZĘŚĆ VI. ZMIANY ZACHOWAŃ W PRAKTYCE: NAJWAŻNIEJSZE ZASADY

Rozdział 14. Ogólna kontrola czynników poprzedzających	309
<i>Szkolenie</i>	<i>309</i>
<i>Kontrolowanie bodźców</i>	<i>310</i>
<i>Zabawa</i>	<i>312</i>
<i>Wysiłek fizyczny</i>	<i>313</i>
<i>Ćwiczenia i „nastrój”</i>	<i>313</i>
<i>Rozpoczęcie ćwiczeń.....</i>	<i>314</i>
<i>Rozgrzewka i ochłodzenie</i>	<i>314</i>
<i>Wytyczne i zasady dotyczące ćwiczeń</i>	<i>315</i>
<i>Rodzaje aktywności</i>	<i>316</i>
<i>Dieta</i>	<i>318</i>
<i>Wpływ odżywiania na zachowanie</i>	<i>319</i>
<i>Stymulacja umysłowa</i>	<i>321</i>
<i>Zabiegi chirurgiczne</i>	<i>322</i>
<i>Kastracja samców</i>	<i>322</i>
<i>Sterylizacja suk</i>	<i>324</i>
<i>Środki psychofarmakologiczne</i>	<i>325</i>
<i>Selektywne inhibitory wychwytu zwrotnego serotoniny</i>	<i>327</i>
<i>Fluoksetyna (prozac).....</i>	<i>327</i>
<i>Trójkliczne leki przeciwdepresyjne</i>	<i>328</i>
<i>Amitryptylina (elavil)</i>	<i>328</i>
<i>Klomipramina (clomicalm).....</i>	<i>328</i>
<i>Suplementy diety i pseudoleki</i>	<i>329</i>
<i>L-tryptofan (ProQuiet, calmAid).....</i>	<i>329</i>
<i>5-hydroksytryptofan (5-HTP).....</i>	<i>329</i>
<i>Podsumowanie</i>	<i>330</i>
<i>Polecana lektura</i>	<i>331</i>
Rozdział 15. Stosowane procedury i przykładowe protokoły	332
<i>Zachowania agresywne na smyczy</i>	<i>332</i>
<i>Agresja wywołana czynnikami patofizjologicznymi</i>	<i>336</i>
<i>Agresja „terytorialna”</i>	<i>336</i>
<i>Nadmierne pilnowanie zasobów</i>	<i>339</i>
<i>Pilnowanie miski</i>	<i>340</i>
<i>Pilnowanie przedmiotów</i>	<i>343</i>

Pilnowanie miejsca.....	346
Pilnowanie osób.....	349
<i>Nieafektywne zachowania agresywne</i>	350
<i>Zachowania agresywne w relacji pies – pies</i>	351
Agresja pomiędzy psami pod wspólnym dachem	359
Szkolenie każdego psa indywidualnie	359
Szkolenie psów w parach	359
Szkolenie grupowe.....	360
<i>Podsumowanie</i>	360
<i>Polecana literatura</i>	361

DODATKI

Dodatek 1. Program raportowania obrażeń i zapobiegania im, prowadzony w szpitalach kanadyjskich	362
Dodatek 2. Przykładowy kwestionariusz oceny funkcjonalnej	368
Dodatek 3. Źródła	379
Edukacja.....	379
Książki.....	379
Słownik	381
Bibliografia	401
Indeks	409